

dr hab. Włodzimierz Fehler prof. uczelni

Warszawa, 25.07.2020r.

Instytut Nauk o Bezpieczeństwie

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny

w Siedlcach

Recenzja

pracy doktorskiej mgr. Karola Kwietniewskiego pt. **„Stabilność polityczna w kontekście bezpieczeństwa obszaru postradzieckiego”**

Określenie „stabilność polityczna” jest używane tak przez badaczy jak i praktyków w ramach analiz i opisów sytuacji zarówno w konkretnych państwach jak i różnych ich zbiorowościach. Z punktu widzenia nauk o bezpieczeństwie zagadnienie stabilności politycznej (lub jej braku) stanowi jeden z węzłowych problemów podejmowanych przy ocenach poziomu bezpieczeństwa międzynarodowego czy narodowego oraz stawianiu prognoz w tym zakresie. Wprawdzie dotychczas nie wypracowano w miarę jednolitego stanowiska definicyjnego w odniesieniu do charakteryzowanego terminu jednak istniejące opinie pozwalają na przyjęcie poglądu, który wiąże stabilność polityczną z dobrym rządzeniem a nie z konkretnym rodzajem reżimu politycznego. Generalizując - stabilność danego państwa można postrzegać jako zdolność do zachowania w dłuższej perspektywie czasowej takich parametrów politycznych, społecznych, gospodarczych, militarnych i innych, które pozwalają nie tylko na bezpieczną egzystencję ale i rozwój. Istotnym elementem stabilności państwa są również dobre relacje z otoczeniem międzynarodowym oraz sprawność funkcji jego systemu politycznego. Specyfika terytorialna, przenikanie modeli ustrojowych, dziedzictwo kulturowe, negatywne obciążenia związane z funkcjonowaniem w ramach autorytarnego państwa jakim był ZSRR, jakość i kierunki przemian po jego upadku, skuteczność kształtowania odrębnych państwowości oraz ich potencjał rozwojowy to najważniejsze czynniki bazowe kształtujące poziom stabilności na tak ważnym dla bezpieczeństwa globalnego, regionalnego i subregionalnego obszarze postradzieckim.

W świetle przedstawionych uwag należy podkreślić, że tematyka rozprawy koncentruje się na ważnym i ponadczasowym aspekcie funkcjonowania państw. Jest on ciągle aktualnym i istotnym problemem badawczym nie tylko w aspekcie poznawczym ale także z punktu widzenia praktyki politycznej. Wartość użyteczna zawartych w rozprawie ustaleń dodatkowo wzrasta w obliczu aktywności Federacji Rosyjskiej w zakresie oddziaływania na stabilność byłych republik radzieckich z intencjami kreowania korzystnego dla siebie środowiska bezpieczeństwa oraz realizacji imperialnej polityki. Podkreślić należy również, że kwestia stabilności politycznej obszaru postradzieckiego jako pole badań naukowych, jest problematyką stosunkowo słabo rozpoznaną tak w polskim jak i zachodnim piśmiennictwie. Poddając ocenie strukturalny kształt rozprawy należy stwierdzić, że jest on logiczny i spójny. Zakres podjętej przez mgr. K.Kwietniewskiego tematyki oraz reguły warsztatu metodologicznego właściwe dla nauk o bezpieczeństwie w pełni uzasadniają przyjęcie problemowego układu zagadnień. Doktorant precyzyjnie określił główny cel badań wskazując, że jest nim identyfikacja i interpretacja wyznaczników kategorii stabilności politycznej w ujęciu: stanu, sytuacji oraz wpływu wyróżnionych czynników na jakość bezpieczeństwa danego państwa i całościowo „obszaru poradzieckiego”. W oparciu o tak określony cel badań mgr K.Kwietniewski sformułował główny problem badawczy ujęty w pytaniu dotyczącym tego w jaki sposób należy sformułować koncepcje stabilności politycznej bezpieczeństwa obszaru poradzieckiego w kontekście studium przypadku Gruzji i Białorusi. W logicznym następstwie ustanowienia głównego problemu badawczego ustanowione zostało także 5 problemów szczegółowych (z niewiadomych powodów nazwanych pytaniami badawczymi). Dotyczą one ustalenia:

- czynników determinujących stabilność i niestabilność polityczną na obszarze poradzieckim;
- najważniejszych źródeł destabilizacji w przestrzeni poradzieckiej;
- wpływu bezpieczeństwa obszaru poradzieckiego na bezpieczeństwo państw europejskich;
- powiązań systemowych niestabilności politycznej na obszarze postradzieckim;
- wpływu zmiany modelu bezpieczeństwa w obszarze poradzieckim na naruszanie stabilności politycznej w tym obszarze.

Główna hipoteza badawcza przyjęta przez Doktoranta zakłada że stabilność polityczna Białorusi i Gruzji wykazuje częściowe podobieństwa ale także znaczące różnice

aksjonormatywne i funkcjonalne, adekwatnie wpływające na jakość bezpieczeństwa narodowego. Hipotezy szczegółowe przedstawiają się następująco:

-stabilność polityczna i niestabilność polityczna są czynnikami determinującymi charakter bezpieczeństwa narodowego i regionalnego;

-ekspansjonizm rosyjski posiada kluczowy wpływ na proces destabilizacji obszaru postradzieckiego;

-stabilność polityczna na Białorusi i w Gruzji wywiera istotny wpływ na jakość bezpieczeństwa „obszaru poradzieckiego”.

Tak ujęte założenia metodologiczne mimo dość banalnego charakteru hipotez szczegółowych należy uznać za właściwie ukształtowane. Wyniki badań opartych na ukazanych powyżej podstawach mgr K. Kwietniewski przedstawił w składającej się z 5 rozdziałów i obejmującej 244 stron wydruku komputerowego(w tym 14 map, 4 rysunki, 7 tabel i 26 wykresów) dysertacji. Analiza układu oraz zawartości wstępu uprawnia do sformułowania oceny, że autor rozprawy celnie i w sposób dobrze uargumentowany przedstawił przesłanki które zadecydowały o wyborze tematyki rozprawy. Ponadto czytelnie zostały określone: główny problem badawczy, problemy szczegółowe oraz hipotezy (główna i 3 szczegółowe). Jednocześnie jako niepoprawne wytknąć trzeba bardzo niezręczne sformułowanie „Główny problem badawczy odpowiada na pytanie...” (s.12.) .Należy również zauważyć stosunkowo pobieżne odniesienie się we wstępie do kwestii zastosowanych metod badawczych oraz brak wyraźnego wskazania paradygmatu (paradygmatów naukowych) stanowiącego teoretyczną podstawę badań.

Pozytywnie należy ocenić sposób przedstawienia struktury rozprawy. Warto zwrócić uwagę, że autor dysertacji podjął także zaawansowaną intelektualnie próbę szerokiej analizy aktualnego stanu badań oraz charakterystyki i oceny literatury przedmiotu poświęconej problematyce stabilności państw obszaru poradzieckiego.

Treści rozdziału pierwszego odnoszą się do metodologicznych aspektów stabilności politycznej. W pierwszej części tego fragmentu rozprawy autor dokonał udanej próby kategoryzacji i ukazania niejednoznaczności pojęć „stabilność i niestabilność polityczna”. W kolejnych podrozdziałach w oparciu o paradygmat cywilizacyjny mgr K. Kwietniewski przeanalizował genetyczne, strukturalne i funkcjonalne wyznaczniki niestabilności politycznej w kontekście bezpieczeństwa państwa. Pomocniczo (odnosząc się do

eksponowania siły w polityce wewnętrznej i zewnętrznej analizowanych państw) zastosował także (co należy ocenić jako zabieg właściwy) paradygmat neorealistyczny.

W rozdziale drugim Doktorant podjął się scharakteryzowania specyfiki bezpieczeństwa obszaru poradzieckiego. W rezultacie tego badawczego wysiłku powstał wartościowy merytorycznie, usystematyzowany oraz dobrze udokumentowany źródłowo obraz czynników kreujących stan bezpieczeństwa na analizowanym obszarze. Istotną zaletą ustaleń zawartych w rozdziale drugim to także udane uchwycenie procesualnej dynamiki i złożoności bezpieczeństwa obszaru poradzieckiego. W rozdziale trzecim poświęconym stabilności politycznej Gruzji mgr K.Kwietniewski jako główne osie prowadzonej analizy obrał zagadnienia: fluktuacji gruzińskiej stabilności, deficyty w zakresie przywództwa politycznego, politykę gospodarczą oraz próby wzmacniania stabilności politycznej. Jak słusznie w tym rozdziale podkreśla gruzińską niestabilność cechuje nie tylko fluktuacja władz państwowych związana m.in. z rozproszeniem legitymizacji społecznej oraz deficytami pragmatycznego przywództwa. Widoczny jest także brak wzorów funkcjonowania przedstawicielstw demokratycznych, duża siła postaw nacjonalistycznych oraz rewindykacyjne nastawienie wobec otoczenia zewnętrznego z Federacją Rosyjską na czele. W wyniku tego inicjowane w różnych formach zmiany nie wygenerowały zapowiadanego i oczekiwanego poziomu stabilności. W czwartym rozdziale poświęconym instrumentom wzmacniającym stabilność Białorusi przedmiotem analizy uczyniono model stabilności politycznej tego państwa w kontekście uwarunkowań historycznych, politycznych, gospodarczych i kulturowych. W końcowej części rozdziału przedstawione zostały różne taktyki budowania stabilności i bezpieczeństwa Białorusi. Jeżeli chodzi o rozdział piąty to poświęcony jest on porównaniu stabilności politycznej Gruzji i Białorusi. Zestawienia porównawcze zostały oparte na wynikach badań prowadzonych przez autora dysertacji w latach 2017-2020 w Gruzji, na Ukrainie, w Mołdawii oraz Polsce.

Kształt merytoryczny i metodologiczny oraz treść poszczególnych części rozprawy umożliwia wysoką ocenę jakości badań wykonanych przez mgr. K.Kwietniewskiego. Ich dobry poziom merytoryczny wiąże się zarówno z rzetelnie przeprowadzoną kwerendą biblioteczną jak i wykonaniem całego szeregu wywiadów z ekspertami. W dysertacji poprawnie dobrano i zastosowano metody i techniki badawcze. Opierając się na rezultatach badań ukazanych w poszczególnych rozdziałach rozprawy w jej zakończeniu mgr K.Kwietniewski sformułował kilka wniosków mówiących o tym że:

- istnieją powtarzalne cykle wyznaczników niestabilności, mające wpływ na charakter zagrożeń bezpieczeństwa regionalnego;
- destabilizowanie sytuacji wewnętrznej odbywa się z udziałem sterowania zewnętrznego kierowanego do konkretnych środowisk;
- Federacja Rosyjska jest zainteresowana destabilizowaniem wybranych państw należących do obszaru postradzieckiego i wykorzystuje w celu ich podporządkowania posiadane zdolności mocarstwowe;
- istotnym czynnikiem destrukcji stabilności na badanym obszarze są konflikty na tle etnicznym;
- poziom stabilności obszaru postradzieckiego rodzi znaczące implikacje dla bezpieczeństwa europejskiego;
- badany obszar charakteryzuje się specyficznym systemem powiązań stabilności i bezpieczeństwa, determinowanym m.in. spuścizną wielowiekowej podległości i wzajemnych powiązań;
- cechą charakterystyczną państw obszaru postradzieckiego jest stosunkowo łatwe i szybkie załamywanie stabilności, często powiązane z silnymi kryzysami;
- załamania stabilności politycznej występują cyklicznie, tworząc układ permanentnej niestabilności politycznej.

W zakończeniu Doktorant przedstawił także główne jego zdaniem wyznaczniki stabilizacji politycznej na obszarze postradzieckim a mianowicie:

- pokój rozumiany jako brak konfliktu przy postrzeganiu zobowiązań międzynarodowych w wymiarze globalnym, regionalnym i państwowym;
- bezpieczeństwo informacyjne, które na obszarze postradzieckim ma szczególne znaczenie ze względu na istnienie wspólnej rosyjskojęzycznej przestrzeni informacyjnej oraz działania Rosji;
- stabilność wewnętrzna, czyli brak zagrożeń zakłócających porządek wewnątrzpaństwowy;
- stan środowiska międzynarodowego gwarantujący bezpieczeństwo globalne, regionalne i państwowe.

Mgr K.Kwietniewski w zakończeniu zaprezentował także postulaty mogące stać się bazą dla pogłębienia i poszerzenia badań. Dotyczą one instrumentów oddziaływania Rosji i Zachodu na obszar poradziecki, w szczególności zaś:

-zakresu i charakteru wpływu komunikacji społecznej na jakość bezpieczeństwa informacyjnego;

-zdolności oddziaływania Zachodu na umacnianie się trendów demokratycznych.

Uwzględniając cząstkowe wyniki analiz odnoszące się do zagadnień podjętych w rozprawie, wnioski oraz postulaty badawcze zaprezentowane w zakończeniu należy uznać za merytorycznie uzasadnione chociaż można by oczekiwać ich bardziej wyrazistego i uporządkowanego przedstawienia. Należy zauważyć iż w zakończeniu mgr.K. Kwietniewski dokonał także szeregu odniesień do zastosowanych metod i paradygmatów badawczych co powinno mieć miejsce we wstępie.

Baza źródłowa rozprawy przedstawiona została w ramach liczącej 19 stron bibliografii. Jest ona zróżnicowana i adekwatna dla tematyki dysertacji. Sposób jej systematyzacji należy ocenić jako poprawny metodologicznie i właściwie wpływający na czytelność rozprawy. Na pozytywne podkreślenie zasługuje to, że znaczna część wymienionych w bibliografii opracowań i materiałów to pozycje stosunkowo nowe jak dotąd w szerszym zakresie niewykorzystywane. W odniesieniu do pozostałych zagadnień bibliograficznych można stwierdzić, że mgr K.Kwietniewski dobrze opanował warsztat naukowy związany z tworzeniem oraz opisywaniem tabel, rysunków, map i wykresów którymi w sposób czytelny i przemyślany zilustrował warstwę tekstową rozprawy. Pewne zastrzeżenia rodzi jednak sposób sporządzania przypisów, które nie uwzględniają rozróżnień pomiędzy cytataми a przetworzonymi informacjami zaczerpniętymi ze źródeł. Stosowany w rozprawie aparat pojęciowy ma charakter właściwy dla nauk o bezpieczeństwie chociaż co należy podkreślić z uznaniem w odpowiedni sposób jest także uzupełniany pojęciami politologicznymi oraz terminologią z zakresu stosunków międzynarodowych. Język używany w dysertacji ma charakter naukowy bez naleciałości publicystycznych. Sformułowane powyżej oceny cząstkowe pozwalają wyrazić opinię, że będąca przedmiotem recenzji dysertacja stanowi oryginalne i dojrzałe naukowo rozwiązanie problemu badawczego. potwierdzające dobre przygotowania mgr. K Kwietniewskiego do prowadzenia pracy naukowej.

Konkluzje

Badania wykonane podczas realizacji rozprawy oraz wnioski oparte na ich wynikach potwierdziły znaczenie podjętej problematyki. Założenia badawcze oraz dokonane w ramach ich weryfikacji analizy spełniają wymagania metodologiczne stosowane wobec prac doktorskich z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Rozważania przeprowadzone w kolejnych częściach dysertacji mają charakter naukowy i są umocowane w adekwatnych materiałach źródłowych. Struktura rozprawy i jej treści merytoryczne pozwalają stwierdzić, że mgr K.Kwietniewski tak w trakcie konceptualizacji zakresu badań jak i na etapie przedstawiania ich rezultatów potrafił połączyć podejście właściwe dla nauk o bezpieczeństwie z dorobkiem innych dyscyplin naukowych. Zawartość oraz kształt treści dysertacji dowodzi opanowania i umiejętności stosowania przez Doktoranta podejścia deskryptywnego, eksplanacyjnego i predykcyjnego. O dobrym przygotowaniu metodologicznym mgr. K.Kwietniewskiego świadczy również adekwatny dobór i właściwe wykorzystanie metod badawczych. Rozprawa z racji tego, że obejmuje zarówno ustalenia porządkujące jak i nowatorskie może być z powodzeniem wykorzystana jako materiał źródłowy w badaniach dotyczących różnych aspektów sytuacji na obszarze postradzieckim ze szczególnym uwzględnieniem Gruzji i Białorusi.

Wniosek końcowy

Będąca przedmiotem oceny dysertacja doktorska, zawiera dobrze udokumentowane i w czytelny sposób przedstawione rozwiązania odnoszące się do przyjętych problemów badawczych oraz weryfikacji hipotez. Forma ich przygotowania pozwala na wyrażenie opinii, że autor rozprawy mimo wyszczególnionych w recenzji niedociągnięć uzyskał odpowiedni poziom umiejętności badawczych. W związku z tym stwierdzam, że rozprawa spełnia warunki przewidziane przez ustawę o stopniach i tytułach naukowych i wnoszę o dopuszczenie mgr. Karola Kwietniewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Włodzimierz Fehler prof. uczelni

